

Ant. Grollkopf Buchh.

Nr. 59. 2

24

R E C T O R
ACADEMIAE LIPSIENSIS
A D
S O L E M N E M
R E S V R R E C T I O N I S C H R I S T I
G L O R I O S A E
M E M O R I A M
F E S T I V A O R A T I O N E
I N A E D E P A V L I N A
C E L E B R A N D A M
I N V I T A T

*Spec. III. providentiae ex fine colloquiorum Iobi et oratione Elibui
a C. XXV. ad C. XXXIV.*

g.

R E F O R
ACADEMIAE LIPSIVENSIS
AD
S O L E M N I M
R E S U R R E C T I O N I S C H R I S T I
G L O R I O S A E
M E M O R I A M
F E S T I V A O R A T I O N E
I N A T T E T A V L I N A
C E L E B E R R I M A M
I N V I T A T

2. par III. praefatio et sine reprobatione habet et certum est
o c x x v m c x x x i i i

Iustum esse Deum rerum omnium moderatorem, iustumque esse eius in constituenda sapienterque regunda tam piorum, quam improborum hominum forte, regimen supremum, factis omnino Iobus, ut nuperrima prolusione fuit demonstratum, sua cum Eliphaso disputatione euicit ad Cap. vsque XXIV. Quod autem fieri plerumque solet, ut in certaminibus etiam, religionis causa institutis, cedere veritati pars nulla, siue *tacendo* velit, siue *consentiendo*: Idem suo Bildadus exemplo demonstrat, qui, cum nihil habeat, quod iure aliquo in hac Iobi oratione reprehendere possit, ad pristinam redit, plus simplici vice iam repetitam reliquorum sententiam, et in diuino, quod credit, mali genii oraculo subsistit C. XXV. *), quod scilicet mala tamen metuenda sint malis, et bona speranda bonis, in Dei summi imperantis potestate posita v. 1. 2., qui in promptu habeat *agmina poenarum*, quibus improbos inuadat, et *felicitatis splendorem*, piis constitutum v. 3. Vnde repetita oraculi sententia Iobum reprehendit, quod *vermiculo* iam similis factus et *putredini* proximus, insontem tamen se esse scelerisque purum coram Deo, adhuc temere c. 23. contendat, etiamsi inter *sublunares* terrae incolas integritatis *lux nulla splendescat*, nec in ipsis quidem *astrorum regionibus* sit inter coelites quisquam, qui purus ab omni labe a Deo aestimeretur v. 4-6.

His autem non sine indignatione sic merito Iobus respondet C. XXVI. **): quid opis et praefidii noui conciliatur malae causae praed-

A 2

iudi-

*) Ad C. XXV. v. 2. Parum differt, an תשובה, quod varie Versf. punctarunt, pro Infn. omisso verbo finito, quod mihi videtur, an pro Substant., ut vult Mich. et Houb. cum Chal. et Vulg., aut pro Partic. accipiatur, ut Syr. et Ar. שוב autem commode retributionem vertit Mich. v. 3. שבת male Sep. vertunt παρακλυσιν, quod vitiosius in παρακλυσιν conuertit Montefalc., pro אורח autem Sep. legerunt ערבו ערבה Sym. חרחא ενταλματα, nisi forte τος tantum metaphor. accepit, Mich. tamen sequitur Sep. quem liber fasset nicht sein Hinterhalt, nemlich die Heere Gottes. v. 5. Quae Cod. Alex. forte Scholii instar habet, verba: ο λεγων τω ηλιο, μη ανατελλεν, και εκ ανατελλη, Houb. in textum recipit, ex reliquis autem: εελμη δε συντασσα, suspicatur, צר pro צר esse legendum, quod ex Ar. צר destinavit, aut ex ער ערה spoliavit, remouit, aut ex hebr. ערה parauit, veteres sic forte vertebunt.

**) Ad C. XXVI. v. 2. 3. Triplex אלל et אל ad Iobum Mich. refert, cui nihil suo Bildadus sermone profit, cum mihi potius ad malae amicorum causae malam eius et mutilam defensionem pertinere, et aequae ironice accipiendum esse videatur, ac תשובה, quod ego de solida veritatis demonstratione intelligo, Mich. autem sic vertit: Trost hast du würflich im Ueber-

iudicii, iam satis deuicti eorum, quibus nihil reliquum est consilii, v. 1-3. quam vt redeant ad dubiae fidei oraculum illud, de quo merito Iobus v. 4. quaerit: quis est ille, cuius ex ore tuo halitus exiuit? Nunquam enim Iobus, puniri impios, *generatim* negauit, sed iustas tantum scele- rum poenas, nec semper in hac vita iis euenire, nec quibus eueniunt mala, ideo pro improbis habendos esse omnes, existimauit. Ipse potius, quam horrendis futuri seculi suppliciis suam Deus iustitiam sit vindicaturus, longe rectius v. 5. 6. quam Bildadus demonstrat, adeo, vt *nudi* in conspectu eius *damnatorum manes*, et cruciatuum veluti flustibus *submersi*, in inferorum sedibus contremiscant. Atque sic pariter longe praeclarior de *summo Dei imperio* dicit, quo tellus, cum vniuerso corporum coelestium systemate, veluti *pendens*, medio in aëre sustentatur v. 7., quo *grauidae* vndarum mole nubes continentur, ne *disruptae* decidant deorsum v. 8., quo suum Deus veluti *solium*, Sep. *Ἰερον*, spissa obnu-

Ueberflusse erteilt, scilicet. v. 5. רבאים Mich. *generatim* de damnatorum manibus intelligit, die unter dem Wasser sind und im Wasser wohnen, vbi eorum sedes in centro terrae collocauit veterum opinio, Houb. autem *speciatim* de gigantibus, qui nunc sub aquis tremunt, diluuiio submersi, in habitaculis suis, משכנותיהם legens, quia suffix: in שכניהם ad gigantes, vt nimis remotum, referri commodè non posse existimat, quod tamen cum proximo מים potest copulari: vna cum earum incolis. v. 9. כסה quod non raro pro כסא ponitur, solium Dei, cuius faciem, siue conspectum nubes tegere dicuntur Pl. 18. 12., Houb. cum Ab. Esra de nouilunio, siue plenilunio contorte interpretatur, quia Syr. כסא vtrumque significat. v. 10. תהיה ער-תכלית rectius Mich. de exacta lucis et tenebrarum mensura intelligit, quam Versf. et Intt. de vtriusque duratione et fine. Cur autem v. 11. יתמה die Sterblichen erbleichen, ego quidem non intelligo, cum Ier. 2. 12. coelum stupere dicatur, et stuporis effectus sit trepedatio, quae fundamentis terrae coelorumque tribuitur 2 Sam. 22. 8. Iael. 3. 6. v. 12. Ad Mich. sententiam accedo, siue רגע de commotione, et מרץ de sedatione et refluxu maris accipiatur, siue contra. Houb. autem mutatio verborum textus in מתץ discriminauit latitudinem eius, aequè friuola et temeraria videtur, ac eius ratio, quia Syr. et Ar. legisse putat albertus et de prima mundi origine sermonem esse, quod nego, affirmat. v. 13. Nec Vul. nec Houb. tanta est autoritas, vt ב ex רוחו exterminare opus sit, siue שפרה inique pro Verbo, siue rectius pro Subst. habeatur: albertus coeli serenitas, qua, quando aurora illucescit, sidus illud boreale *draconis*, הך velut aufugiens, Sep. *αποσπαστος*, a Deo quasi perimitur, ex Mich. sententia. Pro בריות autem LXX. legerunt בריות quod c. 38. 10. vt hic, verunt *גבולות* repagula. v. 14. רעים Mich. proprie accipit: die Natur seines mächtigen Donners, Houb. improprie, de fortitudine Dei formidolosa, pro דרכי autem et גבורתו Cod. Regiom. Reg. דרכי habet et גבורתו in textu.

obnubilati coeli caligine tegit v. 9., quo aquis limites, et mensuram lucis ponit atque tenebrarum vicissitudini v. 10., quo fulgura et tonitrua cum fragore emittit v. 11., quo fluxum maris et refluxum regit v. 12., quo *sidere boreali, dracone remoto*, renidescere iubet aurorae lucem v. 13. Haec aliquam tantum regiminis diuini partem continent, quis quaeso, *summam* virtutis eius animo complectatur, cuius gloriae magnitudo vniuerso perfonat terrarum orbe v. 14.

Salua igitur est *Dei iustitia et summa potestas*, qua regit gubernacula mundi, quamuis *impunitos* saepe, immo *felices* esse improbos finat, in altero demum seculo puniendos. Cur ergo vel suae in aduersis pietati diffidat iustus, vel impiorum inuideat felicitati? Absit a me vtrumque eorum, Iobus ait C. XXVII. *) Deum testor! qui haecenus procul quidem

A 3

dem

*) Ad C. XXVII. v. 2. הִירָיָה rectius quam reliquae Versf. Sym. vertit: *παρεides*, vt Mich. der mein Recht auf die Seite gesetzt hat. v. 3. Houb. כל-עוֹר pro כל accipit, vt praeter Chal. Versf., idque *το εστι* Sep. in altero etiam membro exprimit, *πριον μου*, adhuc in me reliquum est *πνευμα θου*. v. 4. pro יִהְיֶה proferet, חַגְוָה habet Cod. Regiom. Reg. v. 6. Id. אֲרָפָה habet pro אֲרָפָה vt Cod. 1. et 4. Erfurt. Sep. et Th., seq. אֵל addit v. vt Sep. Vul. Syr. et Ar. sed tamen expunct., מִמֶּי denique profusus omittit vt Sep., quod tamen in marg. additur, Cod. Sen. בְּצִרְתָּךְ habet pro בְּצִרְתָּךְ, sed a correct. mutat. v. 7. יָהִי non optatiue intelligendum esse cenfeo, vt Versf. et Intt. sed concessiue. v. 8. וְשֵׁל ex וְשֵׁל, quod Vul. et Sep. produnt, satis quidem commodam parit sententiam: num quid lucrabitur, etiamsi tranquillam ei vitam Deus concesserit? praefero tamen, quod habet Chal. Syr. et Ar. cum Luth., quibus etiam Mich. accedit et Houb., siue וְשֵׁל ex וְשֵׁל, siue וְשֵׁל pro וְשֵׁל ex וְשֵׁל explicatur: wenn Gott sein Leben von ihm nimmt. v. 10. *טו אלה* Cod. Regiom. vterque אֵל praemittit, ex quo vero correct. in Reg. fecit לְאוֹהוּ. v. 11. בִּיד-אֵל quod alii cum Chal. per prophetiam vertunt, Houb. iuuante Deo, Mich. von Gottes Handlungen, Sep. α εστι εν χειρι κυριου, profusus deest in Cod. Regiom. Sen., forsitan haud male, ex sententia Lielienth, in marg. tamen a punctat. additur. v. 12. Interrog. לֹמַד-וֹד Houb. omittit, quia admonitionem potius adhibendam esse putat: vt non posthaec vana loquamini, quasi quid dicendum sibi videatur, iubere deceat scriptorem. v. 14. אֲצַאֲתֵם Sep. de adultioris aetatis progenie explicat: *εαν ανδραβωσοι*, vt phrasin: pane non saturari, de mendicitate: *προσπατιγησοι*. v. 15. בְּקֹרֶת וְקִבְרֵי Mich. cum Chal. de *peste* intelligit, Houb. de deficiente *funeris apparatus*; quid? si ad שִׁירָיָה referatur: qui sunt superflites *post mortem*, etiamsi sepeliantur, nemo tamen eorum viduas deplorabit, vt Sep. habent: *εδης ελεησαι*. v. 18. וְשֵׁל Luth. vt Syr. et Ar. araneam vertit, quod etiam Sep. habent quidem, sed omisis reliquis, forte legerunt: וְכַאֲכִירִשׁ, quibus tamen noua continetur similitudo, a custodis agrorum tugurio desumpta, quam Mich. Oriental. more, quem vidi nostris etiam moribus in vita rustica vscitum, expli-

dem haberi fuit causae meae iustitiam, meque permisit aegritudini mentis, sed integram tamen adhuc vitam mihi reliquit, et animae vim omnem virtutemque diuinam v. 1-3. Nunquam profecto talem, ne lingua quidem mea iniquitatem committet, vt improbis vestris, de fide mea et integra pietate, censuris et opprobriis, vel minimum quidquam concedam, cuius nec *veritatem* mihi detrahi et in discrimen vocari patiar, nec aliquid per omnem vitam de eius studio remittam v. 4-6., immo nec vnquam vel partem aliquam felicitatis improborum desiderabo, quam lubenter *meis concedam inimicis*, si suo se periculo eorum partibus adiungere, iisque similes esse voluerint v. 7. Nullam enim impii, quando vita priuantur, boni alicuius consequendi spem habent v. 8., vbi nullum a Deo vel solatium expedare, vel auxilium possunt, nec precibus quidem eum adire licet v. 9. 10. Ita potius, teste experientia, Deus agere cum iis solet, vt quae sit misera eorum post obitum conditio v. 11-13., ex calamitosa plerumque *superflitum sorte* eluceat, qui *morte* saepius *ignominiosa* pereunt, et vel *sepultura* haud raro, vel adeo *luctu* destituti v. 14. 15., ante ex hac vita discedunt, quam male partitis eorum bonis fruuntur v. 16. 17. Atque sic breui saepe, vna cum vitiosa *sobole*, et relicta aliis *honorum copia*, ipsi simul morte euanescent funesta v. 18. 19., qua velut *rapido vndarum fluxu*, velut *venti venientati turbine*, de pristino speciosae felicitatis statu ita subito deturbantur v. 20. 21. vt nec *miserationi* locus sit, nec *fugae* v. 22., sed de sua tandem sede deiecti, omnium *risibus* exponantur et *sibilo* v. 23.

Ceterum adeo profunda omnino et abdita esse prouidentiae Dei, in regunda hominum sorte, consilia, C. XXVIII. *) Iobus docet, vt, quamuis

explicat: ein zwischen Bäumen hängendes Tuch und schwanfendes Bette. v. 19. Mich. cum Luch. חָסִיָּה legit pro חָסִיָּה vt Chal., nihil secum auferet, Houb. cum Sep. חָסִיָּה אֵל בַּמְּדִבְרָה, non iterum decumbet, Schult. ellipt. accipit אֵל, vt respondeat seq. אֵל אֵל cubabit; at nihil erit, חָסִיָּה auferetur subito — v. 22. חָסִיָּה Houb. pro Partic. Pah. accipit; in fugam actus, cum frequens sit dictio Infia. cum verbo finito, quam Sep. exprimunt: φεγγεφενετοι.

*) Ad C. XXVIII. v. 1. Mich. אָזָב legit, inueniens: Silber hat der Mensch erfunden; praefero autem lect. tex. אָזָב Sep. ποτός οθεν γινεται, vt Chal., quia hoc magis respondet τω εἰρη, in apodoti etiam v. 12. repetito, quod est *sedes*, vbi *reconditur aurum*, non *constatur*, vt Houb. vertit, sed οθεν ἀναδεται vt Sep. habent, οἱ λοιποὶ: οθεν χωνευθη, vnde productum percolatur et constatur in fornace fusoria, vt rectius explicat Mich. v. 2. το ἰβαν quod perperam cum אָזָב vt Partic. Pah. Schult. coniungit, optime vertit οἱ βρω. χαλκός απο λιθων χωνευεται, vt, Mich. Steine schmelzet er zu Kupfer.

quamuis abditissimos quosque terrarum recessus permeauerit, et absconditos in montium cauernis thesauros inuestigare, impiger hominum labor, grauissimas superans difficultates, didicerit v. 1. 11., *immensam* tamen summi rectoris, qua omnia moderatur, *sapientiam*, ratio hominum nulla vel *inuestigare*, vel eius intelligentiam *pretio* sibi *comparare* possit v. 12. 13. Sunt enim *sapientiae* huius *diuinae rationes*, quibus egregie et mirabiliter bona omnia et mala, immo turbulentissimum saepe et maxime intricatum rerum humanarum statum, apte semper conuenienterque dirigit ad fines optimos, saluberrimosque mortalibus euen-

v. 3. *חבליהו* pretiosa quaeque, in imis terrae visceribus abdita, Mich. *אסף* veruahrte Schätze, praef. ל. cum antec. *קץ* *עם* copulat, vt recte sentit Houb., non cum seq. *חוקר* vt vult Mich., quod regit Accus. *חבן* v. 4. obscuritatem Houb. auferre tentat, pro lubitu mutando *גד* in *גרה*, adscito *ח* ex *השקחים*, quod iterum mutat in *ים* *נכדשי* abscondit torrentem ex alveo, mendaces factae sunt aquae, et *מגרי* *גלגל* vertit: ex tramite defecerunt: quibus omnibus vero satis adhuc obscura relinquitur sententia, quam etiam Mich. non clariorem efficit, qui ad rem prorsus alienam a re metallica diuertit. Aptior forte haec videatur, qua nullam ego commodiorem noui: *perrumpit homo torrentem aquarum*, *מגרי* *גלגל* *ex sinu subterraneo*, siue ex Ar. vt vult Mich. ex pede montium, *השקחים* quae autem facile oblivioni traduntur, *מגרי* *גלגל* vt *acropodii* durch ein Fußgestelle oder Tragewerk dicunt metallici, *גלגל* *deficiunt exhaustae*, *מגרי* *גלגל* *ab infimo quoque metallo minuuntur* et ex puteis eiciuntur metallicis. v. 5. Houb. *חבן* legit pro *חבן* tellurem ex qua flammae erumpunt, *חבן* *rectus* Mich. eius Erdreich, aus dem oben Speise wächst, wird unten als vom Feuer umgewühlt; nisi forte *חבן* siue victum metallicorum significat, siue placentiam aeris aut massam, eine Stufe Erz. v. 6. Houb. Suffix. foem. in *מגרי* ad *מקום* refert et in *מגרי* mutat sine ratione, cum ad terram v. 5. respiciat, vt *חבן* ad sapphirum, siue *lapidem lazuli*, de quo Mich. *חבן* *mit glühdencm Staube bezeichnet*, vt *מגרי* *חבן* recte interpretatur, quod perperam Houb. in *מגרי* conuertit, glebas auri. v. 8. *מגרי* *בני* Chal. Syr. et Ar. pro *feris bestiis* habent, leoni adiunctis, vnde forte germ. scheuchen, Mich. autem vertit: *Söhne der Erscheinung* i. e. Berggepenster, quibus autem, si quos *daemones lobus metallicos* credidisset, non negaret aditum ad foudinas, in quibus maxime versari putantur. v. 11. *חבן* bene explicat Mich. et verbindet die Flüsse wieder, nämlich durch Ableitung der herfür riesenden Quellen in den Bergwerken, damit die Gruben nicht ersäuft werden, quod autem, cum supra v. 4. iam monitum fuisse mihi videatur, mallem de *congestione in arcas aquarias* intelligere, in quo vis maior sermonis inest, quam si *חבן* legamus, quod habent Vul. Aq. et Sym., forte etiam Sep. et Houb. suadet. v. 13. *מגרי* Sym. bene vertit *מגרי* *pretium*, Aq. *מגרי*, Sep. *מגרי*, forte vt verbi *מגרי* struxit, nec ideo *מגרי* legendum, vt vult Houb. aut *מגרי* iter. v. 25. pro *מגרי* Syr. et Ar. vitiose legerunt *מגרי* pondus, vt v. 26. Sep. *מגרי* Chal. cogitauit, pro *מגרי* facere, et pro *מגרי* pluuia, *מגרי* *מגרי* *מגרי*.

euentus et vsus: sunt inquam, viae illae diuini regiminis adeo non tantum *imperscrutabiles*, vt studio nullo humano, quo alias abscondita quaeque perquiruntur v. 14., explorari possint; sed etiam adeo sunt *pretiosae* simul et *incomparabiles*, vt nullo auri argentiue et gemmarum pretio, vel *aestimanda* sit prouidentiae consiliorum *praestantia*, vel *comparari* possit eorum *intelligentia* v. 15-19. Nec mirum, quod adeo abscondita sit huius *sapientiae sedes natia*, vt nec terrarum *incolae*, nec *aues* coelorum, quas *fatidicas* esse et *auspicales*, futurorum nuntias putant *επιδοσκοντες* Deut. 18. 10., vt ne inferorum quidem *manes*, vias eius regendiue leges inuestigando consequi possint vnquam v. 20-22. Solus ipse enim rerum omnium arbiter nouit *semitas* eius, et consiliorum rationes intelligit v. 23., siquidem vno omnia adspectu inuetur, solo moderatur nutu v. 24., isque rerum dominus, ex quo *ventorum* et *undarum* velut trutina librauit mensuram v. 25., ex quo ordinem modumque *pluuis* constituit et lege definiuit *fulminum* fragores ictusque v. 26. hoc ipso tempore solus ipse perspexit omnia et supputauit, tum ordinauit, quae penitus iam explorata sibi erant, arcana prouidentiae consilia v. 27.; hominibus autem suam omnem in eo solo *sapientiam* ponere praecepit, vt fide Deum, reuerentia et obsequio colant, vt peccata quaeque fugiendo, eius se regimini committant v. 28.

Hac quantopere opus sit hominum sapientia, quo his arcanis prouidentiae et imperuestigandis consiliis, se prudenter submittere discant, suo nunc ipsius exemplo Iobus illustrat, eoque comprobat, quanta sit saepe *piorum in hac vita felicitas* C. XXIX., quam vero sit *subitanea* saepe eius in grauissima mala *conuersio* C. XXX., et quae sint in his *sapientiae*, piis c. 28. 28. commendatae, *partes* C. XXXI. Nunquam enim cum iis adeo agit inclementer prouida Dei cura, vt nulla vnquam praesentis vitae bonorum parte frui eos patiatur. Laudat potius eorum copiam et magnitudinem Iobus C. XXIX. *) simulque triste expo-

*) Ad C. XXIX. v. 4. חַיִּים Houb. cum Chal. et Vul. *iuuentem* vertit, quia *senectutem* putat *vitae autumnum* significare, cum *maturorem* tantum *actatem*, fructibus foecundam, rectius Sep. intelligant, Voc. εσπεριδων, vt Mich. da ich zur Reife des Lebens gekommen, meine Früchte darbot. Pro Mich. בָּסוּר quod Sep. bene interpretantur *επιδοσκον ποιων*, Houb. חַיִּים legit, siue בְּרַסָּה, dum protegebat, quia Sym. Syr. et Ar. ita pariter sententiam explicant; an ita legerint, dubito. v. 5. pro חַיִּים Mich. legit חַיִּים als mein Feld mir noch gehörte, quod aptius omnino, quam nomen Dei, famulatio respondet in altero membro; atque sic etiam Sep. legisse videntur, quorum

exponit pristinorum temporum desiderium, cum diuino adhuc tutamina munitus, *maturefcentis aetatis*, bene aetate, *fructus* ferret vberimos v. 1-4., cum *liberam* adhuc *potestatem* haberet, *agrorum* prouentu, *famulorum* opera et studio, omnique *rerum affluentia* fruendi v. 5-7., cum summa gauderet, *ius dicendi auctoritate*, omniumque *suffragia* ferret laudemque et praeconia v. 8-11.; non, quod *potentia* quidem et *opibus* tantum; sed quod *humanitate* et *iustitia*, quod consilio *studioque placendi* omnibus et *opitulandi* afflictis superaret reliquos, suumque in eo *decus* poneret v. 12-17. Atque sic pios omnino decet, modeste sua et temperanter vti felicitate. En autem, quam facile, quod Iobi exemplo edocemur, in iustorum etiam animos, tanta irrepere soleat virtutis suae eiusque dignitatis aestimatio, vt ad seram vsque aetatem *perpetuo duraturum* esse eiusdem felicitatis florem, facile sibi leuiterque persuadeant v. 18., eiusque maiora indies *incrementa* et firmiora

quorum vers. *וְתֵי אֶמֶן אֶלֹהִים לֵאמֹר*, alias nulla esset vel ratio, vel sententia. v. 7. pro *וְתֵי* Sep. *וְתֵי* legerunt, de quo, bene quidem, Houb. ait, sed non necessario; cuius saepe erat ipse admonendus, vt v. 8. vbi i ponit inter duo verba, per *Afynder*. copulata, quia Syr. et Ar. copulam exprimunt, cum Vul. alterum in Partic. mutet: *asurgentes* stabant, vt Sep. qui *παντες* sine dubio ex vitiosa scriptione habent pro *σαντες* *εψησαν*. Sic pariter v. 10. *וְתֵי אֶמֶן* in *וְתֵי אֶמֶן* mutat, quia Niph. nunquam habere existimat potestatem Kal aut Hiph. v. 11. *וְתֵי אֶמֶן* quod omnes Versi, vt Aq. et Sym. *εμμερτυρισαν* vertunt, praeter Alex., qui *וְתֵי אֶמֶן* legisse videntur, *εξελκυσεν* me, vt alias *וְתֵי אֶמֶן* explicare solent, Mich. ex Ar. *וְתֵי אֶמֶן* reuerti, interpretatur: *das Auge, so mich gesehen, wolle mich gern wieder sehen*. v. 14. Id. *וְתֵי אֶמֶן* ad aneced. *וְתֵי אֶמֶן* refert: *Gerechtigkeit heidete mich, d. i. sie schickte sich vor mich als ein eigenes Kleid, das auf den Leib paßt*, Houb. cum Versi. ad sequ. *וְתֵי אֶמֶן*, quod recte agendi rationem significare mihi videret, non tantum *Urtheilspruch* vt vult Mich. v. 17. *וְתֵי אֶמֶן* maxillam vertit Houb., vt Sep. *μυλας*, rektius Mich. *Worderzähne*, im Gegensatz der *וְתֵי אֶמֶן* Backzähne, Syr. et Ar. dentes caninos prominentes, ex Ar. *וְתֵי אֶמֶן* prominuit, Chal. discerpit. v. 19. Syr. et Ar. *וְתֵי אֶמֶן* legit pro *וְתֵי אֶמֶן* quod habent reliquae Versi. v. 20. Sep. vitiose habent *וְתֵי אֶמֶן* pro *וְתֵי אֶמֶן*, et *וְתֵי אֶמֶן* pro *וְתֵי אֶמֶן*. v. 24. *וְתֵי אֶמֶן* Versi. et Intt. satis frigide plerumque et ieiune vertunt: *vix credebant*, quod pariter Mich. habet, longe rektius Luth. *sie wurden nicht süßne darauf, sie traueten nicht, sich deswegen ungeziemende Freheiten heraus zu nehmen*. v. 25. *וְתֵי אֶמֶן* pro via ad eos recte accipit Mich. vt Vulg. Sym. et Luth. *gestiel es mir zu ihnen zu gehen, so saß ich oben an*, reliqua optime vertunt Sep. *secure commorabar*, *ωσει βασιλευς εν μονοζωνοις*, vt rex inter accinctos, Mich. *unter seiner Leibwache*, *וְתֵי אֶמֶן* comparat. sumendum, vt Sym. *ου τροπον ταπεινος παρακαλων*, et Mich. *velut qui tristes consolatur*.

B

miora expectent *praesidia* v. 19. 20., tum maxime, vbi vident, quantum valeat virtutis studium, qua omnium sibi animos conciliant, admirationem, fidemque et reuerentiam, adeo, vt *principis instar*, sancta sit omnibus et inuiolata eorum auctoritas v. 21. 25.

Haud raro autem fallit non tantum pios haec ipsa de suae virtutis dignitate eiusque felicitatis perpetuitate existimatio: sed hoc etiam efficit haud raro, vt tanto citius tristissima rerum omnium conuersione destruat haec tanta de se opinio, quanto facilius eorum poterat obesse animarum saluti. Atque hoc ipsum Iobus etiam, eandem forte ob causam, cuius vero adhuc erat inscius, contigisse sibi lamentatur C. XXX. *) simulque tristissimam primo dolet praesinae dignitatis iacturam,

*) Ad C. XXX. v. 2. Sep. pro מַחֲרִיטִי vitiose legisse videntur μεδεραιου με et למנהו εν μερα pro למהו, nisi hoc mendose pro εν μερα scriptum fuit, vertit: dignatus sum, rectius Sep. εχ ημερα vertit: dignatus sum, v. 2. להו Houb. cum Versf. ex להו *sanitatem* vertit, quia *senium* huic loco non conueniens est, quod fateor, si ad *iuiores* v. 1. referatur, vt Mich. habet: im *Alter verschmachten* sic. Potest autem *senium* Meton. accipi, pro *senioribus*, siue parentibus eorum, qui מליכו vna cum iis, i. e. aequae ac ipsi sunt moribus corrupti, quod in Annot. habet Mich. so schlimm als ihre Väter. Sym. autem legit forte כלהו טו προς ζωη, v. 3. גלמור quod commode *duram egestatem* significat, Mich. vertit: ausgetrocknet wie ein Kieselstein von Mangel und Hunger, Sep. minus apte αγροσ, siue vt TROMMIVS legit αγρομεσ, quod conuenit cum Ed.t. Lat. instabiles. Quare opus non est, cum Houb. legere: גלמורי solitariam vitam agunt. Voc. עירקו פשויות; Versf., rectius Mich. vertit ex syr. et Ar. ערק corrosit: die dürren Wüsten nagen sie ab. אקא Houb. violenter nimis in יאמחו conuertit: scrutantur, quod aptius ex שמם et שמ Mich. explicat: die zweymal verheerten Felder, hebr. der Verwüstung, nach einer vorhergehenden Verwüstung, siue ex proprio vocis vsu: agros nuper admodum depastos penitus et deuastatos. v. 4. כלהו fruticem boni saporis nominari, Afris bene notam v. in SCHAWS Reisen p. 126. not. n. Sep. ερημα vertunt περιουδαντες επι ηχεα, quae MONTEFAL. sine sensu reddidit: *circuibant alima in resonante*, cum ita potius intelligenda mihi videntur: vndiquaque colligunt famem pellentia, aduersus clamores quoscunque repugnantium, cui שיה, et quae v. 5. dicuntur, apte conueniunt vbi pro גר Houb. גוי legit: ex familia pellebantur. v. 6. Pro Infim. לשכן qui habet vim Gerund. habitandum iis est, siue habitando — hiniunt v. 7., Houb. legit ישבתי inutiliter. v. 7. נפחו de coitu lasciuo recte Mich. interpretatur: sie werden aus zufälliger Drunst erzeugt. v. 8. Pro גבתי Sep. siue נבתי ex נבתי legerunt, εβδμενον, siue excisum per extinctum explicant, cum eadem sit vtriusque sententia. v. 11. Cherib יהרי sequor, vt Vul. et Sep., idque pariter ac seq. רתן de perulaaia improborum hominum intelligo; Mich. autem Keri praefert יהרי idque de freno imperii detre-

ram, cuius loco homines nihili ex eius famulatio, flagitiosissimi et infames, criminum causa ex proborum hominum consortio turpiter eieci v. 1-8., tanta eum contumelia afficiebant, ut abiecto omni *verecundiae freno*, calamitatis suae *culpam* omnem in eum *cumularent*, probitatem vero eius et morum integritatem, *criminationibus*, contra quas nulla valeret contestatio, turpissimis infestarent; eiusque malis, velut *desperatis*, proterue insultarent et petulanter v. 10-14. *Deinde* ademtam sibi esse queritur, tam ingenuae *mentis*, terroribus iam conturbatae *fortitudinem*, quam *corporis* defatigati, et diurnis nocturnisque doloribus iam misere confecti, *valetudinem*, quorum tanta vis esset, ut purulenta sanie obducta cutis totum illud, cadaueri prope *simillimum* corpus, *nouo veluti vestimento* vndiquaque accingeret v. 15-19. *Tandem* hoc, quod omnino est maximum, *luget*, quod adeo *inensus* sibi Deus ipse et *inexorabilis* videatur, ut de summo pristini fauoris fastigio c. 29. 2-5. deiectus, nunc omni penitus diuinae *gratiae sensu* destituatur v. 20-22. immo mortem videat certo sibi proxime imminentem v. 23. Atque haec omnia ait v. 24., *immittat* mihi Deus, vel nulla etiam *de-*

B 2

preca-

detrectato explicat: sic haben sich von meinem Stricke los gemacht und meinen Zaum abgeworfen. v. 12. בָּרַחָהּ quod Syr. et Ar. omittunt, Sep. pro בָּרָהּ flos accipiunt, Houb. ex Ar. בָּרָהּ proterue egit explicat, rectius Mich. eine junge Brut, die meine Füße ausgleiten macht. Dubito autem מְרַחֵם אֶרְיָה commode verti posse: ihren Weg zu meinem Verderben haben sie, cum potius de exitii eorum, quod *passus* ferunt, rationibus Iob dicat: יָצָה עָלַי in me eas *cumulant*, omnemque eius in me culpam conii-
ciunt, ut Sep. habent: τριβος απαλειας αυτων, quem in finem v. 13. semitas meas dirunt, i. e. morum integritatem criminantur, atque הִתְרַחֵם מֵאֵל *malo id meo* proh dolor! יָצָה עָלַי bene *iis cedit*, nullum est mihi contra eos auxilium. Ita non opus est עָרַב ex Ar. castigare et hebr. עָרַב explicare, ut Houb. nemo est qui prohiberet, quod magis tamen sententiae Iobi respondet, quam Verf. Mich. hilflose Helfer zu meinem Verderben. v. 14. Sententiam verborum: inter ruinas disruptorum moenium se prouoluunt, Sep. commode interpretantur, κερρῆται, quod mendose scriptum videtur, pro κερρῆται μοι ως βυδατοι agit *meum pro lubitu*. v. 15. הִתְרַחֵם quod bene vertit Mich. über mich stürzt alles ein, Houb. mutat in הִתְרַחֵם conuertisti, הִתְרַחֵם autem *ingenuam virtutem* et animi indolem potius significat, ut Pf. 51. 14., Iobo magis conuenientem, quam quod Mich. habet: ein freywilliges Leben, das sich oft muthig wagte. v. 17. Houb. cum Vul. מִלֵּי legiti: dolore perfodiuntur ossa, pro מִלֵּי quod maiorem vim habet: quasi *a me auellenda* essent, Mich. die Nacht frist mir meine Knochen ab, und die mich nagen, מִלֵּי עָרַב ex Ar. עָרַב rosit, nämlich peinliche Schmerzen; cur non potius *arteriarum pulsus*, quae Ar. ita nominantur, et continuo motu concitatae dolores augent? v. 18. מִלֵּי in Hithp. *proprie* omnino de *per-*
sonis

precatione admissa, si supra v. 11 - 14. memorata sceleratorum soboles, iustam haberet, sui exitii causa, de me conquerendi rationem; si non intimo potius doloris sensu eorum me affecisset miseria v. 25. Non igitur temere speravi fore, vt vel semper bona mihi talia eueniant, vel breui tamen restituta mihi iterum illucefcant felicitas: Sed frustra! v. 26. angunt potius animum continua malorum tormenta, tantisque corpus depascunt cruciatibus, vt in luctum, planctumque et eiulatum tota penitus conuersa videatur praeteritorum temporum laetitia v. 27-31.

Quae sunt autem commendatae piis c. 28. 28. sapientiae partes? sin abscondita eiusmodi prouidentiae diuinae consilia, in constituenda sibi durissima sorte, ipsimet experiantur? Numquid iubet illa pietatem suam iniquissimis eorum criminationibus exponere, qui tantis eam malis affligi nunquam, arbitrantur eosque sceleratos esse omnes existimant, qui talia patiantur? Numquid ferre ea iubet contumeliosa eiusmodi et noxia pietati opprobria, quae c. 20. Iobo fecerunt amici? Numquid probum decet virum, iustam virtutis causam, vel tuendam deserere, vel de obtinenda ea desperare? Quis igitur vitio vertat Iobo, quod eum

sonis dicitur, non de rebus, monente Houb., improprie tamen de iis vsurpari potest, nec ideo opus est eius loco תפש legere, επεραβετο habent Sep., nec difficilis videtur sententia, vbi de vestimento, vt hic dicitur: *permutat se*, i. e. cum alio permutatur, in eius locum succedente, sanie nimirum et vlceribus, quibus obductum corpus veluti nouo induitur vestitu. v. 20. תחבוך Mich. ex Ar. bene interpretatur: du bist ferne von mir, vt non opus sit cum Houb. תחבוך legere, paras te aduersus me. Quod si vero frequentior verbi potestas retineatur, commodè sic verti potest: *insisto vt in me respicias*; mutatus autem mihi videris — v. 21. v. 22. תרביבני equitare me facis per auras, ex frequentione huius dictionis vsu, de pristina in dignitatem eminentiorem euectione intelligo, cui opponitur ותמגני, nunc autem *diffuere me suis* quoad ipsam salutis substantiam; cuius loco Houb. legit תמגני proteget me salus. v. 24. Houb. facili negotio extorquet sententiam, mutando בפירו בפירו et בפירו שני et לפי ולראשע in לך, ad sepulcrum mors non extendet manum; quod si ad interitum meum, erit id ad salutem. Mich. membr. prius cum Luth. vertit, posterius sic: *ist vielleicht im Tode, den er zuschickt, Hülfe?* Quidni vero *obtestatio* subesse videatur? quae ad sententiam v. 12. respicit a me explicatam: *immittat mihi בני לא sine deprecatione*, ex Chald. בעני rogare, deprecari, *אם-בפירו si in suo exitio*, cuius in me culpam coniciunt v. 12., *vsu in sua conquerendi causa fuerit לך iis*, in foemin. *neutraliter* sumendo, quia plures supra nominatos v. 1-8. indeterminate complectitur. Haec apte cohaerent cum v. 25. si non potius — v. 28. בלא Houb. inutiliter in בלא mutat: tanquam non sol luceret. Pro תמה Sep. legerunt תמה Cod. Al. *אשר שואב*, pro quo Cod. Vat. mendose habet פוש.

eum tandem suae disputationis *finem* facit C. XXXI. *) , vt *primo* graui integerrimae probitatis suae *obtestatione*, omnem a se amoliri contendat vel suspicionem, vel accusationem turpissimorum, eius maxime aetatis criminum, tam *auaritia* et *libidinis* v. 1-12., quam *iniustitiae* et *inhumanitatis* aduersus seruos et ancillas, egenos, viduas et parentibus orbos v. 13-23., cum *idololatriae*, vel *subtilioris* v. 24. 25., vel *crassioris* v. 26-28., tum *inimicitiae* et vindictae cupiditatis v. 29., cum bene potius et liberaliter domesticos non tantum, sed externos etiam habuerit et aduenas hospitio exceptos v. 30-32. Quorum si reus esset delictorum,

B 3

A 3

*) *Ad* C. XXXI. v. 1. Houb. pro אהובין, quod malo sensu nunquam putas adhiberi, אהובין habet: pararem me. v. 3. נכר omnino vt Ar. נכר calamitatem significat, sed talem, ex propria vi vocis, απαλλωτριωσων habent Sep., quae v. 10. describitur, vt poena talionis perfidiae coniugalis. v. 5. Cod. Regiom. Sen. τω ψω μτη adiungit in textu, quod Reg. in marg. habet, Sep. autem Syr. et Ar. expriment: cum improbis et irrisoribus. v. 7. Pro אשרי id. Cod. Sen. Plur. habet אשרי vt Syr. et Ar., כפי autem in Sing. et מאום per Cubb., quod Sep. per δαρον explicant. v. 10. חתן Sep. et Chal. quidem de actu venereo, Mich. autem et alii de abiecta seruitute intelligunt, qua tamen ille non excluditur, dictione altera sine dubio significatus, cuius loco Sep. legisse videntur: חתן עוללה ונתתא מש filii mei ex ea suscepti πατωσων, vt alias כנע vertunt. v. 11. pro עין Mich. vt Ar. et Syr. עין oculus legit, et פלילי vt v. 28. mein Richter hätte es gesehen, pro פלילים habet, aequae ad Chal. et Vul., in Cod. autem Regiom. Reg. ם extat expunct. v. 18. כאב quod Mich. recte vertit: als ob ich sein Vater wäre, Houb. in כאב dolor conuertit, et cum Vul. pro commiseratione accipit. foemin. autem אהבה in אהבה, quia ad viduam v. 16., vbi alia v. 17. intercedunt, trahi non possit, quam tamen Mich. repetit: ich war der Trost der Wittwen, denen ich gleichsam die Hand bot, vt Sep. ωδηγησα. Potest autem foemin. neutrali significat. ad plures referri. v. 19. vltim. אהבין Sep. ad v. 20. trahunt αδυνατοι, h autem pro h accepisse videntur: nullum ei vestimentum dedi. v. 21. אהבה bene vertunt πατωσων. v. 22. pro שכמה Cod. Reg. Sen. מי habet, sed י in ה mutat. v. 24. בקלי Sep. Cod. Vat. mendose vertunt: ως χεν μς, siue potius vitiose hoc scriptum est pro ισχυσ μς, quod habent Cod. Al. et verusta Verf. Lat. Αλ. etiam in Hex. v. 26. Sep. verba quidem, male autem sensum expriment, omisso Voc. בקר, quod defuisse in Cod. Al., verba significare mihi videntur adiecta illa: ο γαρ επ αυτους εστιν, quae sunt sine dubio Schol. margin., quod vitiose in textum tandem receperunt. v. 27. יפתח per Apoc. Vul. sine dubio vertit: lactatum est cor meum, vt Prou. 16. 23., pro vitiose scripto: lactatum est, pariter ac Sym. επλασθησεν habet, forte pro επλασθη. v. 28. Mich. iterum עין legit pro עין vt v. 11., quia Iobi temporibus non accommodata videatur idololatriae poena, qua tamen digna ab eo haberi potest ανωμα η μεγιστη vt Sep. vertunt, v. 29. חתן עוללה Mich. vertit:

florum, aut ea tantum *in sinu* foueret v. 33., adeo se diris ipse deuouer
v. 34., vt grauissimo percelli terrore et *publicae* omnium *ignominiae*
exponi cupiat, immo sic velit obmutescere, vt nunquam *foras* iterum
prodire in aliorum ausit conspectum. *Deinde* vero, ne forte malae cau-
sae iudicium esse putarent, quod de felici malorum suorum exitu et re-
cuperanda salute fere penitus desperasse videatur; vires tandem colli-
git, et positam in certissimo Dei praesidio fiduciam, sic demum v. 35.
erecto declarat animo: *osi* quis causae mihi *arbitrum* constitueret! En
fidei meae virtutisque Deo probatae *signaculum* hoc est; summus rerum
arbi-

vertit: bin ich aufgeweckt, clarius Verff. exultau, Luth. habe ich mich
erhoben, vt Sym *επαυεσθ* et Sep. *הָרַע וְהָרַעַת לִי עַל עַמִּי*. v. 30 Mich. *חַי* pro
perituro accipit: daß ich sein Leben für den Meincid gefodert hätte, cum
clara sit dictio: vitam ad maledictionem deposcere v. 31 *וְיָצַח* id. ad
carnem inimici trahit, quasi omnes lobi domestici pariter aduersi fuerint
eiusdem mansuetudini, ex eoque iactantiam eius et ostentationem repre-
hendit not. ad v. 35-37. p. 131. kaum kann man selches nach dem Buch-
staben glauben, prout nimirum literam Cl. Mich. explicauit: denn wer
wird durch sein Beispiel sein ganzes Hausgesinde so bessern können, daß
bey ihnen alle Nachgier gleichsam aus dem Grunde erstirbt? Wenigstens
dieß ganze Cap. zeigt von keiner Armuth des Geistes, sondern laufe gar zu
sehr in den Ton des Pharisäers Luc. 19., freylich poetisch schöner, aber auch
noch viel ruhmrärthiger. Ego nihil tale video in hac tota vitae bene actae
apologia, vbi multa de se, vt Paulus 2 Cor. 11. et 12. gloriari Iobus co-
gitur, non gloriae aucupandae, sed vindicandi honesti nominis; pietatis
tuendae et amoliendae criminacionis causa. Numquid hoc visio vertere
deceat viro honesto, vel mutatis adeo verbis, ei sententiam obtrudere,
quae vel in animo ei non venit, vel nihil vere continet, quod adeo sit
impossibile, aut alienum a priscae aetatis moribus? Habent enim Verff.
omnes *וְיָצַח* de *visu eius*, cuius nulla ynquam nos capiet farietas, quibus
Sep. hoc insuper Schol. addunt: *לֹא יָצַח מִן מַוְטָהוֹ אֶת עַמִּי*. v. 33. *וְיָצַח* legit
Houb. inutiliter pro *וְיָצַח* quod idem significat: in sinu meo, in occulto,
vt habent Verff. v. 34. Mich. de futuro explicat iudicio, cum ad vitae
praesentis poenas se Iobum obstringere, ex *וְיָצַח* intelligamus, quod *וְיָצַח*
v. 33. respondet, et quis in tremendo hoc iudicio tantam, vel audacis-
simo, impudentiam tribuat, vt sic Deum ausit pronocare, vt v. 35. Mich.
vertit: hier ist meine Unterschrift, der Höchste antworte mir, er setze als
Gegner die Klageschrift auf? Potest quidem *וְיָצַח* aduersarium, sed
aeque, tamen potest causae defensorem significare, idque aptius testi re-
sponderet et causae suae vindici, ad quem iam c. 16. 19. 21. et c. 17. 3.
Iobus pronocauit, siue Deus ille sit, siue mediator: Quod autem le-
niendae huius explicationis causa de iure hominum cum Deo exposulandi
p. 132. monet: wir haben ein gewisses Recht gegen Gott — daß auf dem
Satz beruhet: was Gott nicht würde wollen, das wir ihm thun sollten,
wenn er sich an unsre Stelle setzte, das soll er uns auch nicht thun, de eo
et sequent. locus hic non est disputandi.

arbitrabitur mihi *testimonium*, v. C. 16. 19. 21. quin *causae meae patronus*, ib. v. 21. et c. 17. 3., pro disceptanda ea *apologiae iam librum* consignauit; eumque Deum *restor* v. 36., *humero impositum* meis in publicum proferam; *adfigam* eum veluti *litteras patentes*, loco publico omnium oculis expositas; *diadematum loco* mihi erit. Illi libere indicabo v. 37. vniuersam vitae ante actae rationem, ad eumque causae meae vindicem, *principis instar*, intrepide accedam. Quod si vero iustam alii causam haberent, exprobratam mihi c. 20. 19-21. c. 22. 6-9. *tyrannidem* gemendi v. 38. 39., eueniat mihi nuntiata a vobis c. 15. 34. c. 18. 19-21. c. 20. 26-29. *imprecatio*: vt maledicta sit terra mea, quo tritici loco spinas ferat et pro hordeo venena v. 40.

Ad prolixam illam lobi orationem, vbi *tota prouidentiae Dei causa*, in regunda piorum et impiorum sorte, satis perorata, lis tandem dirimitur, cum nihil eius habeant amici, quo vel satum adhuc tueri errorem, vel eius conuellere possent *sententiant*; huic se certamini *Elihu* insuper immiscet C. XXXII. *) 1-4. Isque *primo* quidem, modestiae tantum

*) Ad C. XXXII. v. 1. בעיניו Sep. Syr. et Ar. ad amicos referunt, quasi ideo certare cum lobo deserint, quod iustus fuerit iam habitus in eorum oculis, cui sententiae diuinum repugnat oraculum c. 42. 7. quare rectius Chal. vertit et Vul. quod iustus sibi videretur. v. 4. חזקו Sym. pro חזקו ex חזק, quod alias vt Aq. παλασσει vertit, accepisse videtur: επαλασε τον ιωβ λογους vt Syr. et Ar., rectius Sep. υπερανε δυνει αποκριασιν. v. 6. חתה Mich. vertit: darum froch ich auf die Erde, quia Iutenem thronem esse Elihuum inique existimat, cui fere omnia pessimam in partem rapit, rectius autem Versf. *veritus sum*, dubitavi, ηουχασα Sep. hoc enim significat Ar. חתי cunctatus est et Chal. חתי timuit, quo hic vitur Targ., vnde ad tardum lentumque reptilium incessum trahitur Mich. 7. 17. v. 7. חתה de aetate frequentius accipi, silo etiam histor., nedum poet., vel ex Gen. 5. vbi saepius occurrit, vel ex vltata dictione חתה olim, prisca aetate, satis constat, quare inique Houb. חתה in חתה שיש mutat: senum est loqui, et חתה in Hiph. חתה יודעה notam facient. v. 8. Id. pro חתה adsciscit חתה, quia alias halitus omnipotentis nihil habeat in membro priori sibi *parallelum*; habet tamen sibi *oppositum*, חתה nimirum, spiritum, quem saepe sibi profectiones aetate sumunt, quemque Aut. Obsf. mentem et vim rationis rectius interpretati videntur, quam Mich. חתה שיש Genie und großen Geiss, quod ille de gratiae coelestis aura aptius intelligit, qua afflari humanas mentes necesse est, vt genuinum rerum intellectum accipiant p. 306. v. 10. pro חתה Houb. חתה legi, vt Vul. Sep. Syr. et Ar. v. 12. Mich. vt Syr. et Ar. חתה legi: cure Zeugen, cum reliquae Versf. habeant: vlt. quod ad vos, i. e. ad vim omnem ingenii vestri et veram animi sententiam, Houb. autem Voc. חתה addit et quod habent Vul. Syr. et Ar. v. 13. 14. Sep. misere conturbant omnia, quae non est huius loci disceptare. v. 15.

חתי

tantum causa, cum vir adhuc *iuuenis* esset, se haecenus conticuisset, et ex debita senioribus reuerentia sibi temperasse fatetur, quo minus dicendi moras praecipitaret, siquidem seris venit vsus ab annis v. 5-7. Cum autem annorum multitudinem *spiritus* quidem satis *magnos* excitare et animum facere hominibus, non autem veram semper rerum intelligentiam in iis efficere cognouerit, quae a solo proficiscitur *aurae coelestis* afflatu; quare non semper, qui sunt aetate aliis et dignitate superiores, prudentia eos superant v. 8. 9. Ideo post longam demum et attentam, tam *causae* disceptatae, quam vtriusque partis *sententiae* considerationem, suae merito mentis cogitata ingenue nunc declarat v. 10. 11. et Iobi amicis, penitus perspecta eorum causa, quod *nec suam* ipsi satis demonstrauerint, *nec oppositam* eius sententiam deuicerint, libere profitetur v. 12. Deinde vero, ne rem quidem se *acutigitisse* putent, Iobi autem dicant *incorrigibilem* esse pertinaciam, sola Dei potentia superandam v. 13., eum nihil quidem dixisse monet, suae repugnans sententiae, de quo cum eo *certare* opus sit; longe vero alia, quam qua ipsi inceserint, via et ratione esse vincendum v. 14. Hanc igitur, cum conturbatos videat eos vltiorem rei disquisitionem *a se declinare* et obmutescere, ita se esse ingressurum profitetur v. 15-17., vt *plenus rerum copia* dicendarum, quae *feruentis musci instar* animum vrgeant aestuantem, libere dicat quod res sit v. 18-20., idque quidem

הַעֲרִיבִי Intt. plerumque *intransit.* sumunt, vt Houb. sublata sunt ab iis verba, Mich. sic haben sie verlassen, rectius autem Versl. ex vsu Hiph. *transit.* vertunt: declinarunt a se et transtulerunt, Sep. *επαλωσαν* εἰς *αὐτοὺς* λογος, non, defecerunt ab iis *sermones*, vt male vertit Montefal. quasi extaret Nominat. λογος, sed potius: transire a se et quasi procedere iubent *sermones* in Accus. vt c. 9. 5. vertunt: *παλαίων* σφιν. v. 18. כִּן interioria animi vt c. 15. 35., רוח vero affectum, impetum animi significat, de quo rectius intelligitur, quam de halitu ventris Luth., aut Mich. vom Dohem in der Brust, de quo v. 20. sermo est הַעֲרִיבִי quo frena laxem animo, i. e. *aurae* captandae causa halitum emittam. v. 21. לֹא אֶבְקֶה non adulabor homini Houb., quia כִּן de blanda et honorifica compellatione adhibetur, Mich. ich will mich nach keiner Parthey nennen, aut ex vsu Ar. et Chal. nihil in alicuius fauorem dicam, aut alio, quam quo par est, nomine compellabo. Aut, Obsl. ad h. l. כִּן ex cognatis כִּן et כִּן stabi- liendi et firmandi potestatem habere suspicatur, ideoque posito אֶל אֶרֶץ pro וְאֶל-אֶרֶץ sic vertit: quod mihi compertum non fit, neutiquam asse- verabo, atque sic pariter v. 22. explicat: si quae ignota mihi et incerta affirmarem, qui me condidit, statim e medio me tolleret. Quorum autem haec? cum sine illa verborum mutatione plana sint omnia: nihil hominis causa adtentorie dicam, quod si enim, quae non intelligo, in hominis fauorem blande dicerem, breui me —

quidem remoto omni personarum respectu et partium studio, ne Dei, quem vereatur, vindictam incurrat v. 21. 22.

His autem praemissis, ad Iobum eius se nunc quoque conuertit oratio C. XXXIII. *), quem primo admonet, vt sit attentus eorum auditor, quae sibi quidem, ex *deliberata* integerrimae mentis *sententia*, e re eius esse futura videantur v. 1-3., eaque suae memor imbecillitatis, ex solo se, ait, diuini spiritus nutu et consilio, sic esse dicturum, vt nihil Iobo, vel inaudito obrudat, vel inuito v. 4. 5. vt eandem potius, quam ille egit, *Dei causam* pariter ipse tueatur v. 6., nihilque quod vel molestum ei sit, vel iniquum videatur, committat v. 7. *Deinde* vero, quod in eo maxime reprehendendum videatur, hoc esse ingenue fatetur, quod ex ipsis eius sermonibus intellexerit, quod scilicet arrogantem nimis prod de pietatis suae integritate opinionem, qua commotus, improbis aduersus

*) *Ad C. XXXIII. v. 2.* Cum אָר de animi sensu iam c. 31. 30. fuerit adhibitum, Houb. rectius vertit אָר ad palatum meum, diserte, plene et perspicue, quam Mich. in meinem Gaumen; welches lauter, als wollte ein Nachahmer gern erhaben und poetisch reden und fände es nicht recht. v. 3. בְּרִיר aduerbial. sumendum, pure, ingenue, sine furo, nec cum foemin. וְעַר copulandum, vt vult Houb. eamque ob causam hoc cum praec. אָר coniungit adiecto ו restitudo est cor meum, et verba mea scientia, labia — v. 6. כְּעַר Mich. pro partic. mere expletiuua habet, vt Versf. vor Gott bin ich dir gleich, idque factis arroganter dictum esse putat: es klingt sehr stolz, wenn man einem Manne von Hiobs äußerem Stande und moralischem Character (quem tamen ad fin. c. 31. male pinxit) die Versicherung schenkt: er dürfe sich nicht scheuen, denn man sey ein Mensch gleich wie er — Quid si vero dignitate par Iobo fuisset Elihu, seque sponderet, ex pari in Deum reuerentia, nullam conseruo suo iniuriam esse illaturum? Quid si haec esset verborum sententia: ego pariter *sicut os tuum*, pro causa Dei loquar? v. 7. אָר quod Sep. pro אָר אָר אָר accipiunt, Vul. pro duplici voce אָר אָר etiam eloquium meum, rectius Mich. cum Chal. Syr. et Ar. meine Last, d. i. meine Anflage, ex Syr. et Ar. אָר sollicitauit, adortus est. v. 8. אָר Versf. recte omnino ad Iobum referunt: *sermones tui*, nec tamen ideo אָר legendum, vt vult Houb. qui v. 9. אָר legit pro אָר , quod tamen idem significat ex Chal. Ar. et Syr. אָר poliuit, mundauit; vnde Mich. glänzend und ohne Unrecht v. 10. אָר ex vsu Ar. Voc. אָר Mich. vertit: Gott findet nichtige Anflagen gegen mich, Houb. lenius: *dissidii causas*, ex vsu biblico:

C

aber-

versus immissa sibi a Deo mala querelis; summum rerum arbitrum velut in ius vocare visus fuerit, et ab eo postulare, vt suorum sibi consiliorum reddat rationem v. 8 - 13. Eorum enim mortalium profecto nullus vnquam, quotiescunque Deus de constituenda mutandaque eorum sorte, vel semel, vel iteratis vicibus decreuerit, veras inuestigabit rationes per somnium nocturnasque visiones v. 14. 15., sed ipse potius tunc nouit longe alia ratione ad consiliorum suorum intelligentiam hominum aperire aures, et sic obfigurare eorum correctionem animo impressam, vt a malefactoris deterreantur; quo ipso ab arrogantia eos reuocare, eaque ratione animam vitamque simul ab interitu seruare contendit v. 16 - 18. His autem vbi nihil effecerit lenioris disciplinae mediis, tunc seueriori pergit, et pertinacissimi alias saporis victum abhorreat natura et cum taedio respuat v. 19. 20., vt contabescat corpus, spectaculo simile, et ossa promineant

aberrationes in me offendit, i. e. tenuissimam culpam grauiter vrget. v. 14. דברך ad דברך v. 13. respicit: quando eloquitur haec providentiae, consilia semel iterumque, i. e. varie saepius constituit regitque humanae fortis vicissitudines, לא יועילך nemo ea potest inuestigare, vt v. 15. sequitur, per somnia et visiones, quibus amici Iobi tantopere fidebant. Ita nec opus est ישיבה aut ישבה ex שן legere, vt Houb. vult et Mich. er wiederholt es denn nicht weiter, nec duplicem cum Intr. quaerere peccatores sanandi rationem, de qua non sermo est, sed, vt constat ex vt 13., de providentiae diuinae consiliorum inuestigatione, quorum fines et rationem, quatenus ad hominum spectant correctionem, satis Deus ipse solet declarare v. 16., vbi יתחם Aut. Obs. bene vertit: obsignat monita, siue alte menti imprimit, idque magis responder Suff. ם, in סוף, quam si cum Luth. Houb. et Mich. יתחם legamus, ex חתה: terret eos castigationibus eorum. v. 17. Houb. מועד legit pro מעשה quia malo sensu hoc accipi posse Voc. negat, quod per se omnino non significat facinus, sed institutum quodcunque, hic autem de facinore intelligere iubet חסר, nec video, cur חסר iniquitas legendum velit, pro גגו arrogantia? quae est species iniquitatis, hic maxime Iobo exprobrata. Quare nec Mich. lect גבא siue probanda videtur: dass er die Grube zudecke. v. 23. 24. Mich. superstitionam, de angelo aliquo mediatore inter Deum et homines, opinionem, nullo probatam antiquitatis testimonio, vel ex hac ipsa tamen Ser. S. doctrina forte, recentiori demum aetate, enatam, Elihuo tribuere mauult, quam veram de Christo mediatore sententiam, de qua Not. P. 134. dicit: sie würde hier am unrechten Orte angebracht seyn.

neant carne nudata, tandemque cadaueris instar appropinquare morti videatur v. 21. 22. Quod si in hoc tristi rerum statu *legatus aliquis diuinus*, *uius de millibus*, *mediatoris* pro eo partes suscipiat, vt iustam ei indicet ad meliorem frugem redeundi recteque agendi rationem, eiusque misereatur, Deum rogans: serua eum ab interitu, *pretium reperi, quo redimatur!* v. 23. 24.; tunc tota eius natura nouo reuifcetur vigore, et ad primum iuuentutis florem c. 29. 4. reuertetur; tunc confidenter Deum orabit, qui eum beneuole excipiet, eiusque causae ei restituet iustitiam v. 25. 26., ille vero celebrabit hanc Dei gratiam eamque depraedicabit miseris, quo suo erigantur exemplo v. 25-28. Ad hanc igitur *Dei disciplinam*, quam *plus simplici vice* interdum adhibere solet, animum aduertere lobum hortatur, eique si quid contra monendum videatur, libere dicendi copiam relinquit v. 29-32.

sehn. Denn die Frage ist hier nicht davon — hier entscheidet die Lehre von Christo nichts — Idem vero dicendum de *angelis mediatoribus*; quae si in hunc tamen sermonis nexum conuenit opinio, cur non aequae conueniat doctrina de *mediatore Christo*? in quem omnia longe aptius quadrant, quam in angelum, qui diserte dicitur reperisse *כִּמְרֵי*, quod cum nesciat, qua ratione de angelo possit praedicari, ita contorte de Deo explicare Mich. cogitur: ich habe ein Lösegeld bekommen, an hoc significat *כִּמְרֵי*? et quale hoc est *לִוְגוֹן*? die bisherige Strafe des Sünders, die Gott als ein Lösegeld ansieht. An non longe haec sunt petita? Quare *oraculi illustris instar de Christo* habendum esse locum, fatetur quidem Aut. Obl., ita tamen, vt prorsus rem aliam agere Elihu, seque ipsum angeli internuntii nomine intelligere videatur, sub obuiio autem huius sensus nucleo longe praefrantiorem alium gerat, tanquam medullam; et se ipsum cum Christo mediatore coniunctim exhibere contendat, quamuis ipse huius mysterii ignarus. Cur autem adeo eius ignaros fuisse huius aetatis homines existimemus? cum adeo clara sint uerba textus, vt non *patiantur* tantum, sed fere *adigant* interpretem de Christo cogitare, et in Elihu, vel aliquam tamen, licet tenuem forte et satis adhuc obscuram, de futuro aliquo inter Deum et homines mediatore intelligentiam fuisse, suspicari. v. 28. *כִּמְרֵי* habet Keri, vt Vul. Chal. Cod. Reg. Sep. Th. Syr. et Ar. v. 30. *כִּמְרֵי* quo respondeat priori uerbo in Hiph. in *כִּמְרֵי* inutiliter mutat Houb., cum plana sit sententia: vt videat in plena luce vitam recuperatae prosperitatis.

Atque sic bene Elihu *refutauit principalem Iobi*, quo maxime in tuenda causa sua peccauit, errorem, quod sua fretus integritate, scire a Deo temere desiderauit, quas iustas haberet, adeo se duriter tractandi, causas. Postquam igitur eum ipsum ab hac tanta temeritate reuocauit; sua nunc oratione ad eius se *colloqui auditores* conuertit, quorum se ipse iudicio subiecerat c. 12. 11., eosque ut probe secum disquirant, admonet (C. XXXIV. *), quae sit forte multorum ex iis nimis *iniqua de eius sermonibus sententia* v. 1-4., qui, cum audiissent immodicas Iobi querelas v. 5. 6., offendi facile poterant speciosa eius leuitate, qua ignominiosa quaeque velut *imbibit opprobria*, c. 21. 3. sibi facta: quasi in eo iam esset c. 22.

15,

- *) Ad C. XXXIV. v. 2. מִיִּחַ Mich. recte vertit: wie der Mund die Speise, ḡ enim ut gr. καὶ habet saepe vim comparandi. v. 6. מִיִּבֹאֵי pro Niph. accipit Houb. et lenius interpretatur: false accusor in iudicio, siue ex vsu partic. הַי: etiamsi iusta sit causa mea, quam Mich. ich will zeigen, daß sein Ausspruch über mich unwahr sey, quod nec Iobo iuste tribuendum, nec Elihuo, et aequè durum est, ac alterum: ich will meinen Pfeil frey von Sünden schwenken, d. i. mit Gott streiten, der mir Unrecht thut, da ich mich rein weiß von aller Sünde, quare hoc etiam modestius sic Houb. explicat: lethale est vulnus meum, cum tamen sim sine crimine. v. 7. לַעֲוֹנוֹ opprobrium, quale sit explicatur v. 8. 9., non ab Elihuo factum, sed ab amicis, idque quoniam Versl. et Intt. non obseruarunt, ideo varie explicatur. v. 13. מִיִּבֹאֵי Mich. ad Deum ex v. 12 refert: wer befohl ihm die Erde? ut Aut. Obsl. et Houb., quoniam מִיִּבֹאֵי v. 11. est remotius, ad quod tamen spectat מִיִּבֹאֵי v. 14., quare vtrumque aptius ad hominem referendum mihi videtur. Addit quidem Cod. Regiom. R. עָלַי מִיִּבֹאֵי דֵרֵכִי, sed non punctat. et transfix. v. 14. pro מִיִּבֹאֵי legit Houb. לַעֲוֹנוֹ si voluerit retrahere spiritum; cui verò non bene respondet לַעֲוֹנוֹ quod rectius Mich. ex vsu dictionis: ponere cor suum aduersus aliquem, sic explicat: wollte er Strenge gegen ihn gebrauchen. v. 17. Schultensf. sequor, et הָאָהְרָה cum הָאָהְרָה copulandum pro ira accipio, non ad Iobum, sed ad Deum referenda: numquid iram contineret, si talis esset osor iudicii? Ira nec contorta opus est Mich. explicatione: will denn der Feind des Gerichts, nämlich Iob, nun selbst binden, d. i. über Gott vertit: an fieri potest, ut Deus oderit iudicium et fraudem faciat? cuius loco mallem cum Aut. Obsl. Voc. הָאָהְרָה tribuere vim gubernandi: an non coercebit Deus osorem iudicii? v. 18. Mich. et Houb. Vul. et Sep. sequuntur et הָאָהְרָה legunt, cui magis vrique respondet sey. מִיִּבֹאֵי v. 19. v. 20. pro מִיִּבֹאֵי Houb. legit יִבֹאֵי amouentur, idque

de

15., vt sceleratissimorum se partibus adiungeret v. 7. 8., siquidem dixisse eum criminabantur c. 15. 4. c. 21. 14. 15. c. 22. 13-18., suum nemini prodesse pietatis studium v. 9. Cauendae igitur et auferendae huius *offensionis* causa, quae metuenda ex his colloquiis videbatur, ita strenue Elihu Dei agit et religionis causam, vt irreprehensibilem summo rerum arbitro iustitiam vindicet, in constituenda tam piorum sorte, quam impiorum, quorum vtrique nulla vnquam ab eo fiat iniuria v. 10-12. Quis tale quid, ait, de eo vel suspiceret, cuius ex sola beneuolentia habent bona quaeque mortales, ipsaque adhuc vita fruuntur? quam, *si vellet seuerè nimis agere*, breui posset ab omnibus auferre et in puluerem redigere creaturas v. 13-15. Numquid igitur Deus, ita merito ex his ar-

C 3

argu-

de populi a Principium imperio defectione intelligit v. 23. *על-איש* v. 23. de potestate quidem adhibetur, qua quis aliis praesit, non autem libere agar, vt hic cum Vul. Houb. vertit, quare ellipt. Mich. supponit omissum *באם* er haueit den Menschen keinen Richterstuhl auf, cur non autem frequentius *למה* v. 14. aut *על* culpam, onus, aut simile? v. 25. *הנה* Versl. plerumque et Intt. cum verbo seq. coniungunt, vt Mich. er zerstört sie des Nachts, daß sie zermalmet werden. Re-tius haec Syr. et Ar. ad antec. refert, verbum autem *על* cum v. 26. sic copulat apte: *conteruntur sceleratorum loco, et explodit eos loco spectatorum*, *ראים* Plal. 22. 8. qui rident eos damnantque, vt Iobum amici, quos hic pungit Elihu, eorumque v. 27. 28. iniquitatem satis aperte reprehendit. Sic etiam v. 29. verba vltima: *super gentem et hominem simul*, quae varie cogunt Versl. et Intt., omni difficultate liberantur, quando ea cum v. 30. copulamus, vt Houb. et Mich. er pro *ממלך* legimus *ממלך* vt Luth. Vul. Chal. et Sep. er macht über sie zu Königen Verächter der Religion, die Gallstricke des Volks sind. Haec enim bene cohaerent cum v. 31. *אל-אל* nam *penes Deum est*, i. e. in eius arbitrio positum, *an dicere velit* *האמר* ich vergebte, und will nicht strafen, vt habet Mich., qui tantum bis legit *אל* *האמר* in Particip. Gott, Gott ist, der da sagt — v. 33. *מענותי* Chal. *quod intra te est*, i. e. tibi soli exploratum, Houb. vt Syr. et Ar. pro *מענותי* responsum tuum, accipit, legitque *השלימי* redde illud mihi, pro *עשיתי* num quis saluum hoc et integrum efficiat? *מאסת* quoniam tu hoc detrectas. Absit! tuum est, hoc probatum efficere *תבתה* ergo quid sentias, declara ingenue. Sic plana mihi videntur omnia, nec opus est, *הרבה* legere, vt vult Houb. v. 30. *אמי* *vellen ego, exploretur Iob*, ex *אמה* verto, et *השבה* *ανταποκρισιον* vt Sep. scilicet ad ea, quae v. 37. extant, sic non opus est *על* *השבתו* legere cum Houb. eo quod federit cum viris iniquis.

gumentatur Elihu, ab ea se contineret seueritate, si iusti esset *osor iudicii*? Numquid iniquitatis arguere ausis adeo *potenter iustum* v. 16. 17., qui vel *imperantibus* ius dicit, habitoque nullo personarum respectu, integras saepe nationes subito, *nulla ope adhibita*, de medio auferre solet v. 18-20. Nam penitus explorata habet *insultata* quaeque et consilia hominum, etiamsi *latebras* quaerant v. 21. 22., ideoque numquam adeo *aget inclementer*, vt quisquam suae causae decisionem, quod tamen Iobus fecit c. 23. 3-7., ad ipsum *Dei tribunal* deferre opus habent v. 23. Neque *longa* quidem ille rerum indiget *disquisitione*, quando etiam magnates conterit v. 24., siquidem non nouit tantum quae occulte fecerunt, sed ea sic quoque *in lucem profert*, vt male habeantur *sceleratorum loco*, et *spectatorum loco* cachinno excipiantur, quem magis saepe meruissent ipsi v. 25. 26., cum propter talia Dei in alios iudicia ab ipsa religione discedant, et sapiens eius providentiae regimen probare recusent, donec exaudiuerit delatas ad se miserorum clamores v. 27. 28. Quis igitur, si bene aliis fecerit, reprehendere eius consilia, aut si male aliis, ea scrutari ausit? v. 29. si quando e. e. imperare vel *gentibus* fuerit, vel adeo *humano generi* in vniuersum, *profanos*, qui sibi subditis fuerint *offendiculo*? Nam ex Dei *pendet arbitrio*, quamdiu haec talia etiam velit *impunita* dimittere v. 30. 31. In his si quid minus recte dixit Elihu, meliora a Iobo cupit edoceri v. 32., eumque hortatur, cum *quae penes eum sint* mentis cogitata, eorum nemo alius *integram* satis *explicare sententiam* et emendare errata possit, vt suam ipse mentem ingenue declarare non dedignetur v. 33., quoniam alias prudens quisque, qui etiam vellet hanc eius sententiae excusationem admittere, hoc tamen sine dubio ei exprobraret v. 34., quod suam Iobus ipse mentem exponere recusaret, etiamsi sermones eius non caute satis vbique prudenterque fuerint instituti v. 35. Quare curatius adhuc inuestigari cupit veram Iobi sententiam, donec penitus explorata res sit, quo habeant, quae profanis possent respondere, si porro vellent his eius sermonibus ad securitatem, aut ostentationem, immo ad opprobria aduersus Deum agenda, abuti v. 36. 37.

Sic igitur quae minus recte dixit Iobus, reprehendit Elihu, quae non satis caute, emendare contendit et ab offensionis periculo liberare, eumque ad hunc ipsum, ad quem c. 16. 19. 21. c. 17.

3. c. 31. 35. protocauit, causae suae *testem et vindicem* ablegat, quem c. 33. 23. 24. dicit quidem *legatum esse mediatorem et iustitiae doctorem, vi pretii redemptionis pro eo deprecaturum*: parum autem sine dubio adhuc nouit, vel *personam eius, vel redemptionem* perficiendam soluendumque *λυτρον*. Haec omnia vero heu quam nos sumus felices! in hac tanta, quam merito nobis gratulamur, Euangelii luce, satis cognita sunt omnibus et explorata, publice que in his *festis diebus*, rediuiuo ex mortuis hominum redemptori sacris, nuntiantur. Personant templa lactantium de recuperata nobis salute hymnis, et voce triumphantium ex superato pro nobis mortis atque inferni periculo. Utamur igitur hac tanta felicitate, et qua Iobus suae iam miseriae sibi grauitatem leuauit, eadem *futurae mellioris vitae cogitatione*, nos etiam in hoc tristi rerum nostrarum statu, abiectos erigamus animos. Praeibit nobis ad excitandam eam orator disertus, Vir Iuuenis Ornatissimus et elegantiorum litterarum cultu politissimus, Dn. DANIEL BENIAMIN SCHEELIUS Budissa Lus. sanctioris disciplinae studio deditus, et doctrinae virtutisque laude Clarissimus, Vestra dignus attentione, praeibit inquam, nobis contra ornataque oratione: *de vitae aeternae recta cogitatione* dicturus. Qua cum nihil dulcius sit, nihil utilius, ad vitam bene beateque agendam, ad ferandas forti animo et superandas fortunae vicissitudines, mortemque tandem tranquille subeundam, Vos COMITES ILLVSTRISSIMI, PATRES ACADEMIAE ET REIPUBLICAE PROCERES GRAVISSIMI, CIVES HVMANISSIMI, moneo decenter rogoque, vt tempore locoque consueto ad audiendum eum conueniatis beneuole. P. P. in Vigil. F. Pasch. A. R. S. MDCCCLXXII.

L I P S I A E

EX OFFICINA LANGENHEMIA.

Fd 3348

ULB Halle 3
002 500 558

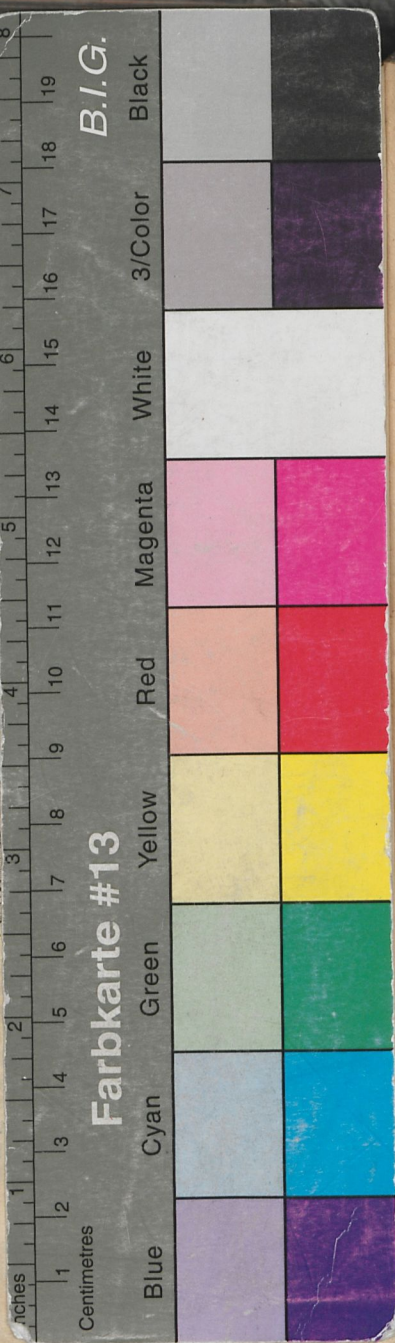

f
sb.

ant.

24

RECTOR
ACADEMIAE LIPSIENSIS
AD
SOLEMNEM
RESVRRECTIONIS CHRISTI
GLORIOSAE
MEMORIAM
FESTIVA ORATIONE
IN AEDE PAVLINA
CELEBRANDAM
INVITAT

*Spec. III. providentiae ex fine colloquiorum Iobi et oratione Elibui
a C. XXV. ad C. XXXIV.*

y.